

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
CHRISTINE STIX-HACKL

της 12ης Σεπτεμβρίου 2002¹

I — Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

δημόσια διοίκηση, είναι κρίσιμες εν προκειμένω οι διατάξεις της οδηγίας.

1. Η παρούσα υπόθεση αφορά την πρόσβαση στο επάγγελμα του διευθυντικού στελέχους νοσηλευτικού ιδρύματος στη Γαλλία, ιδίως δε το συμβατό των γαλλικών ρυθμίσεων για τις προϋποθέσεις προσβάσεως στο επάγγελμα αυτό με την οδηγία 89/48/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, σχετικά με ένα γενικό σύστημα αναγνώρισεως των διπλωμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσεως που πιστοποιούν επαγγελματική εκπαίδευση ελάχιστης διάρκειας τριών ετών² (στο εξής: οδηγία).

3. Το άρθρο 1 της οδηγίας ορίζει, μεταξύ άλλων:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας νοείται:

α) ως δίπλωμα, οποιοδήποτε δίπλωμα, πιστοποιητικό ή άλλος τίτλος ή οποιοδήποτε σύνολο τέτοιων διπλωμάτων, πιστοποιητικών ή άλλων τίτλων:

II — Νομικό πλαίσιο

A — Κοινοτικό δίκαιο

2. Πέραν της εξαιρέσεως του άρθρου 39, παράγραφος 4, ΕΚ περί απασχολήσεως στη

— που έχει χορηγηθεί από αρμόδια αρχή κράτους μέλους, η οποία έχει οριστεί σύμφωνα με τις νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις του εν λόγω κράτους μέλους,

— από το οποίο προκύπτει ότι ο κάτοχος του παρακολούθησε με επιτυχία κύκλο σπουδών μετά τη δευτερο-

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

2 — ΕΕ 1989, L 19, σ. 16.

βάθμια εκπαίδευση, διάρκειας τουλάχιστον τριών ετών ή ισοδύναμης διάρκειας με ελαστική παρακολούθηση, σε πανεπιστήμιο ή ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα ή άλλο ίδρυμα του αυτού εκπαιδευτικού επιπέδου και, ενδεχομένως, ότι παρακολούθησε με επιτυχία την επαγγελματική εκπαίδευση που απαιτείται επιπλέον του κύκλου σπουδών μετά τη δευτεροβάθμια, και

του εν λόγω κράτους μέλους ως ιστόιμου επιπέδου και εφόσον παρέχει τα ίδια δικαιώματα πρόσβασης ή άσκησης ενός νομοθετικά κατοχυρωμένου επαγγέλματος·

[...]

- από το οποίο προκύπτει ότι ο κάτοχός του διαθέτει τα απαιτούμενα επαγγελματικά προσόντα για να αναλάβει ή να ασκήσει επάγγελμα που είναι νομοθετικά κατοχυρωμένο στο εν λόγω κράτος μέλος,

γ) ως νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα, η δραστηριότητα ή το σύνολο νομοθετικά κατοχυρωμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων που αποτελούν το επάγγελμα αυτό σε ένα κράτος μέλος·

εφόσον η εκπαίδευση που πιστοποιείται από το εν λόγω δίπλωμα, πιστοποιητικό ή άλλο τίτλο έχει πραγματοποιηθεί κατά το μεγαλύτερό της μέρος στην Κοινότητα, ή εφόσον ο κάτοχος του έχει τριετή επαγγελματική πείρα που βεβαιούται από το κράτος μέλος το οποίο έχει αναγνωρίσει ένα εξωκοινοτικό δίπλωμα, πιστοποιητικό ή άλλο τίτλο.

δ) ως νομοθετικά κατοχυρωμένη επαγγελματική δραστηριότητα, η επαγγελματική δραστηριότητα για την πρόσβαση στην οποία, την εξάσκησή της ή για ένα τρόπο εξασκήσεώς της, σε ένα κράτος μέλος απαιτείται, αμέσως ή εμμέσως, βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων, η κατοχή διπλώματος. Τρόπους εξασκήσεως μιας νομοθετικά κατοχυρωμένης επαγγελματικής δραστηριότητας συνιστούν ιδίως:

Εξομοιώνεται προς δίπλωμα κατά την έννοια του πρώτου εδαφίου, οποιοδήποτε δίπλωμα, πιστοποιητικό ή άλλος τίτλος ή οποιοδήποτε σύνολο τέτοιων διπλωμάτων, πιστοποιητικών ή άλλων τίτλων έχει χορηγηθεί από αρμόδια αρχή σε κράτος μέλος, εφόσον πιστοποιεί εκπαίδευση που έχει πραγματοποιηθεί εντός της Κοινότητας και που αναγνωρίζεται από αρμόδια αρχή

- η εξάσκηση δραστηριότητας υπό επαγγελματικό τίτλο, εφόσον η χρήση αυτού του τίτλου επιτρέπεται μόνον στους έχοντες δίπλωμα που καθορίζεται από νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις,

- στον τομέα της υγείας, η εξάσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας, εφόσον για την επ' αμοιβή εξάσκηση αυτής της δραστηριότητας, ή/και την επιστροφή των ιατρικών δαπανών, απαιτείται σύμφωνα με το εθνικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης η κατοχή διπλώματος.

πρόσβαση στο εν λόγω επάγγελμα ή την εξάσκησή του στο έδαφός του και το οποίο έχει ληφθεί σε ένα κράτος μέλος, ή [...]»

[...]

4. Το άρθρο 2 της οδηγίας ορίζει, μεταξύ άλλων:

«Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στους υπηκόους κράτους μέλους οι οποίοι επιθυμούν να ασκήσουν ως ελεύθεροι επαγγελματίες ή μισθωτοί, νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα σε κράτος μέλος υποδοχής.»

5. Το άρθρο 3 της οδηγίας προβλέπει, μεταξύ άλλων:

«Όταν, στο κράτος μέλος υποδοχής, η πρόσβαση σε νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα ή η εξάσκησή του προϋποθέτει την κατοχή διπλώματος, η αρμόδια αρχή δεν μπορεί να αρνείται σε υπήκοο κράτους μέλους την πρόσβαση στο επάγγελμα αυτό ή την εξάσκησή του, υπό τους ίδιους όρους με τους ημεδαπούς, επικαλούμενη την έλλειψη προσόντων:

- α) αν ο αιτών κατέχει το δίπλωμα που επιβάλλεται από άλλο κράτος μέλος για την

6. Το άρθρο 4 της οδηγίας παρέχει στο κράτος μέλος τη δυνατότητα να υποβάλλει τον αιτούντα σε συγκεκριμένες αντισταθμιστικές προϋποθέσεις, όπως η απόδειξη ότι διαθέτει επαγγελματική πείρα, η πραγματοποίηση πρακτικής ασκήσεως προσαρμογής ή η υποβολή σε δοκιμασία επάρκειας.

B — Εθνικό δίκαιο

7. Η βασική νομοθετική διάταξη στα πλαίσια της διαδικασίας της κύριας δίκης είναι το διάταγμα 88-163 της 19ης Φεβρουαρίου 1988, σχετικά με τους βαθμούς και τις θέσεις απασχολήσεως του διευθυντικού προσωπικού των νοσηλευτικών ιδρυμάτων³. Το διάταγμα αυτό εξειδικεύει τον νόμο 86-33 περί γενικού υπηρεσιακού κανονισμού των δημοσίων υπαλλήλων, το κεφάλαιο IV του οποίου ρυθμίζει τη δημόσια υπηρεσία των νοσηλευτικών ιδρυμάτων⁴.

8. Το άρθρο 29 του νόμου 86-33 προβλέπει, κατά βάση, ότι η πρόσληψη σε θέση δημοσίου

3 — Διάταγμα περί ιδιαίτερου υπηρεσιακού κανονισμού σχετικά με τις θέσεις εργασίας του διευθυντικού προσωπικού των ιδρυμάτων και υπηρεσιών που απαριθμούνται στο άρθρο 2 (σημεία 1^ο, 2^ο και 3^ο) του νόμου 86-33, της 9ης Ιανουαρίου 1986 (J.O.R.F. της 20ης Φεβρουαρίου 1986, σ. 2390). Το διάταγμα αυτό έχει στο μεταξύ τροποποιηθεί (διάταγμα 2000-232, της 13ης Μαρτίου 2000, J.O.R.F. της 14ης Μαρτίου 2000, σ. 3971).

4 — J.O.R.F. της 11ης Ιανουαρίου 1986, σ. 535.

υπαλλήλου («fonctionnaire») πραγματοποιείται με διαγωνισμό. Το άρθρο 37 του εν λόγω νόμου ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι η μονιμοποίηση («titularisation») πραγματοποιείται κατόπιν περιόδου δοκιμασίας.

9. Από το άρθρο 5 του διατάγματος 88-163 προκύπτει ότι η πρόσληψη διευθυντικού προσωπικού σε γαλλικά δημόσια νοσηλευτικά ιδρύματα πραγματοποιείται καταρχήν μέσω διαγωνισμού («concours»), ήτοι μέσω διαδικασίας επιλογής. Η διαδικασία αυτή επιλογής δίδει πρόσβαση σε κύκλο επιμορφωτικών μαθημάτων που διοργανώνεται από την école nationale de la santé publique de Rennes (εθνική σχολή δημόσιας υγείας της Rennes, στο εξής: ENSP). Ο κύκλος αυτός μαθημάτων περιλαμβάνει θεωρητική και πρακτική εκπαίδευση και διαρκεί από 24 έως 27 μήνες. Η αξιολόγηση γίνεται μέσω βαθμολογήσεως στα διάφορα μαθήματα, ενώ μια επιτροπή εξετάσεων καταρτίζει στο τέλος του προγράμματος έναν πίνακα κατατάξεως. Οι υποψήφιοι που ολοκληρώνουν επιτυχώς τον κύκλο μαθημάτων διορίζονται στη δημόσια διοίκηση.

10. Το διάταγμα 93-703 της 27ης Μαρτίου 1993, περί της ENSP⁵, προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι η ENSP απονέμει διπλώματα.

11. Το διάταγμα 2000-232 της 13ης Μαρτίου 2000⁶ προβλέπει ότι οι υποψήφιοι που έχουν παρακολουθήσει κύκλο σπουδών του ίδιου επιπέδου εντός κράτους μετέχοντες στη Συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο μπορούν να απαλλάσσονται εν όλω ή εν μέρει από την υποχρέωση παρακολούθησης των μαθημάτων του κύκλου αυτού.

5 — JOFR της 28ης Μαρτίου 1993.

6 — JOFR της 14ης Μαρτίου 2000.

III — Πραγματικά περιστατικά και διαδικασία

12. Από τον φάκελο της υποθέσεως προκύπτει ότι η I. Burbaud, η οποία είχε την πορτογαλική και αργότερα απέκτησε τη γαλλική ιθαγένεια, απέκτησε το 1981 πτυχίο νομικής από το Πανεπιστήμιο της Λισσαβώνας. Ισχυρίζεται, χωρίς να αντικρουσθεί συναφώς, ότι απέκτησε το 1983 δίπλωμα διευθυντικού στελέχους νοσηλευτικών ιδρυμάτων από την εθνική σχολή δημόσιας υγείας της Λισσαβώνας και άσκησε τη δραστηριότητα αυτή σε δημόσιο πορτογαλικό νοσοκομείο από την 1η Σεπτεμβρίου 1983 μέχρι την 20ή Νοεμβρίου 1989. Στη συνέχεια, έλαβε εκπαιδευτική άδεια για να εκπονήσει διδακτορικό στη Γαλλία. Στις 2 Ιουλίου 1993 η I. Burbaud ζήτησε από τον Γάλλο Υπουργό Υγείας την ένταξή της στο σώμα των διευθυντικών στελεχών νοσηλευτικών ιδρυμάτων, με την ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου της γαλλικής δημόσιας διοικήσεως. Με έγγραφο της 20ής Αυγούστου 1993 ο Υπουργός Υγείας απέρριψε το αίτημά της, ουσιαστικά με την αιτιολογία ότι για την ένταξη στη γαλλική δημόσια διοίκηση έπρεπε να είχε προηγουμένως επιτύχει σε διαδικασία επιλογής.

13. Η I. Burbaud άσκησε προσφυγή περί ακυρώσεως της ως άνω αποφάσεως ενώπιον του tribunal administratif de Lille (Γαλλία). Με απόφαση της 8ης Ιουλίου 1997 το εν λόγω δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή της. Στις 2 Οκτωβρίου 1997 η I. Burbaud άσκησε έφεση κατά της τελευταίας αυτής αποφάσεως ενώπιον του cour administrative d'appel de Nancy (Γαλλία), το οποίο, με απόφαση της 30ής Αυγούστου 1999, παρέπεμψε την υπόθεση στο cour administrative d'appel de Douai (Γαλλία).

14. Η Ι. Burbaud υποστηρίζει ότι, σύμφωνα με την οδηγία, το δίπλωμα διευθυντικού προσωπικού νοσοκομείων της εθνικής σχολής δημοσίας υγείας της Λισσαβώνας πρέπει να θεωρηθεί ότι ισοδυναμεί στη Γαλλία με παρακολούθηση μαθημάτων στην ENSP, οπότε το πορτογαλικό δίπλωμα το οποίο κατέχει πρέπει να της παράσχει τη δυνατότητα να ενταχθεί στο διευθυντικό προσωπικό νοσηλευτικών ιδρυμάτων [της Γαλλίας] χωρίς να είναι υποχρεωμένη να μετάσχει στον διαγωνισμό για την εισαγωγή στην ENSP.

αρχή να εξαρτήσει από προϋποθέσεις το διορισμό σε θέσεις δημοσίας διοικήσεως δημοσίων υπαλλήλων άλλου κράτους μέλους οι οποίοι επικαλούνται ισότιμο δίπλωμα, ιδίως από την προϋπόθεση της επιτυχίας σε διαγωνισμό εισαγωγής σε σχολή, περιλαμβανομένων και εκείνων οι οποίοι επέτυχαν σε ανάλογο διαγωνισμό στη χώρα καταγωγής τους;

V — Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

IV — Προδικαστικά ερωτήματα

A — Επιχειρήματα των διαδίκων

15. Το *cour administrative d'appel de Douai* ανέστειλε την ενώπιόν του διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

1. Μπορεί να θεωρηθεί ισότιμος προς δίπλωμα υπό την έννοια των διατάξεων της οδηγίας [89/48/ΕΟΚ] του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, κύκλος μαθημάτων σε σχολή δημοσίας διοικήσεως όπως είναι η ENSP, μετά την οποία οι αποφοιτούντες διορίζονται ως δημόσιοι υπάλληλοι, και, στην περίπτωση αυτή, πώς πρέπει να εκτιμηθεί η ισοτιμία μεταξύ του διπλώματος της εθνικής σχολής δημοσίας υγείας της Λισσαβώνας και εκείνου της εθνικής σχολής δημοσίας υγείας της Rennes;

16. Κατά την επ' ακροατηρίου διαδικασία, η Ι. Burbaud τόνισε ότι το γαλλικό σύστημα έρχεται σε αντίθεση με το άρθρο 39 ΕΚ και τη γενική αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, διότι περιέχει μια —όχι μόνον έμμεση— δυσμενή διάκριση. Η Ι. Burbaud επικέντρωσε την επιχειρηματολογία της στη ρύθμιση του άρθρου 5 του διατάγματος 88-163, σύμφωνα με την οποία η επιτυχής παρακολούθηση κύκλου μαθημάτων στην ENSP συνιστά προϋπόθεση για την πρόσβαση στο επάγγελμα και το σύστημα επιλογής δεν παρέχει τη δυνατότητα να ληφθούν υπόψη οι αποκτηθείσες σε άλλο κράτος μέλος γνώσεις, με αποτέλεσμα να αποθαρρύνονται οι υποψήφιοι που έχουν τα περισσότερα προσόντα. Επιπλέον, σύμφωνα με την Ι. Burbaud, η Γαλλική Κυβέρνηση δεν προβάλλει κανέναν λόγο που να δικαιολογεί την ύπαρξη του συστήματος αυτού.

2. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, μπορεί η αρμόδια

17. Η Ι. Burbaud υποστηρίζει, περαιτέρω, ότι η οδηγία εφαρμόζεται στον επίδικο κύκλο

μαθημάτων διότι πρόκειται για επάγγελμα νομοθετικώς κατοχυρωμένο και για δίπλωμα κατά την έννοια του άρθρου 1 της οδηγίας. Επιπλέον, πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 3 της οδηγίας. Τέλος, η I. Burbaud επισημαίνει τις αναλογίες μεταξύ του κύκλου μαθημάτων που παρακολούθησε στην εθνική σχολή δημόσιας υγείας της Λισσαβώνας και του προγράμματος της ENSP.

18. Η Γαλλική Κυβέρνηση αμφισβητεί ότι ο κύκλος μαθημάτων της ENSP, η επιτυχής παρακολούθηση του οποίου οδηγεί σε μόνιμη θέση στη γαλλική δημόσια διοίκηση, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας. Επιπλέον, ακόμη και αν η εξαίρεση του άρθρου 48, παράγραφος 4, ΕΚ (νυν άρθρο 39, παράγραφος 4, ΕΚ) δεν εφαρμόζεται εν προκειμένω δυνάμει της νομολογίας του Δικαστηρίου, το επίδικο επάγγελμα εμπίπτει στην εθνική δημόσια διοίκηση. Λόγω των ιδιαιτεροτήτων της γαλλικής δημόσιας διοικήσεως, η οδηγία δεν εφαρμόζεται στα επαγγέλματα αυτά και στον κανονισμό υπηρεσιακής καταστάσεως των υπαλλήλων αυτών.

19. Η Γαλλική Κυβέρνηση υπενθυμίζει ότι ήδη από το χρονικό σημείο της επιτυχίας στον διαγωνισμό εισαγωγής οι σπουδαστές της ENSP ανήκουν στη δημόσια διοίκηση ως αμειβόμενοι «ασκούμενοι» σε δοκιμαστική περίοδο και ότι η επιτυχής περάτωση του κύκλου μαθημάτων της ENSP συμπίπτει με την πραγμάτωση του βασικού στόχου αυτής, ήτοι τη μονιμοποίηση του σπουδαστή σε θέση δημοσίου υπαλλήλου.

20. Η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι ο τίτλος που χορηγείται κατόπιν επιτυχούς ολοκληρώσεως της «ασκήσεως» στην ENSP δεν μπορεί να θεωρηθεί δίπλωμα κατά την έννοια της οδηγίας, παρά το γεγονός ότι χαρακτηρίζεται ως δίπλωμα στο άρθρο 3 του διατάγματος 93-703. Συγκεκριμένα, ο τίτλος αυτός έχει ως μοναδικό σκοπό να βεβαιώσει τον διορισμό στο σώμα των διευθυντικών στελεχών νοσηλευτικών ιδρυμάτων. Ο τίτλος αυτός δεν βεβαιώνει την ολοκλήρωση πανεπιστημιακής εκπαιδεύσεως, δεδομένου ότι οι σπουδαστές της ENSP ανήκουν ήδη στη δημόσια διοίκηση.

21. Η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζει στη συνέχεια ότι ο κανονισμός υπηρεσιακής καταστάσεως του δημοσίου υπαλλήλου και ιδίως το υπέρτερο συμφέρον της δημόσιας υπηρεσίας δεν επιτρέπουν να θεωρηθούν τα επαγγέλματα που υπάγονται στον κανονισμό αυτό ως νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα κατά την έννοια της οδηγίας. Η οδηγία αφορά επαγγέλματα που μπορούν να ασκηθούν ανεξάρτητα από έναν συγκεκριμένο τομέα δραστηριοτήτων και, κατά συνέπεια, δεν αφορά τα επαγγέλματα που υπάγονται στον τομέα δραστηριοτήτων της δημόσιας διοικήσεως.

22. Τέλος, η Γαλλική Κυβέρνηση επισημαίνει ότι με διάταγμα του έτους 2000 προβλέπεται ότι οι υποψήφιοι που έχουν επιτύχει στον διαγωνισμό και έχουν παρακολουθήσει κύκλο σπουδών του ίδιου επιπέδου εντός άλλου κράτους μέλους εκτός της Γαλλίας ή εντός κράτους μετέχοντος στη Συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο μπορούν να απαλλάσσονται εν όλω ή εν μέρει από την υποχρέωση παρακολουθήσεως των μαθη-

μάτων του κύκλου αυτού. Πάντως, το διάταγμα αυτό δεν αποσκοπεί στη μεταφορά της οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη, αλλά στη διευκόλυνση των γαλλικών αρχών κατά την ένταξη κοινοτικών υπηκόων μέσω διαγωνισμού σε θέσεις διευθυντικών στελεχών νοσηλευτικών ιδρυμάτων του δημοσίου τομέα.

25. Η Επιτροπή θεωρεί ότι το επίδικο δίπλωμα διευθυντικού στελέχους νοσηλευτικού ιδρύματος αποτελεί δίπλωμα κατά την έννοια του άρθρου 1 της οδηγίας. Συγκεκριμένα, χορηγείται από αρμόδια αρχή κράτους μέλους και βεβαιώνει την παρακολούθηση κύκλου σπουδών διάρκειας τριών ετών, μετά το πέρας του οποίου ο κάτοχος του διπλώματος μπορεί να ασκήσει το επάγγελμα του διευθυντικού στελέχους σε δημόσιο νοσηλευτικό ίδρυμα.

23. Η Ιταλική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι το γαλλικό σύστημα προσλήψεων σε δημόσια νοσηλευτικά ιδρύματα έχει διπλή λειτουργία: την εκπαίδευση για θέσεις διευθυντικών στελεχών νοσηλευτικών ιδρυμάτων και την επιλογή περιορισμένου αριθμού σπουδαστών. Επιβάλλεται να γίνει σαφής διάκριση των δύο αυτών λειτουργιών, δεδομένου ότι μόνον η πρώτη εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας. Επομένως, το δίπλωμα της ENSP ως προς την επαγγελματική εκπαίδευση μπορεί να συγκριθεί με δίπλωμα χορηγούμενο σε άλλο κράτος μέλος. Η ισοτιμία μεταξύ των διπλωμάτων πρέπει να εκτιμάται βάσει των ρυθμίσεων της οδηγίας.

26. Σύμφωνα με την Επιτροπή, το δίπλωμα βεβαιώνει την ολοκλήρωση εκπαιδευτικού προγράμματος, ενώ η επιτυχία σε μια διαδικασία επιλογής απαιτείται για την παρακολούθηση του κύκλου μαθημάτων που αποτελείται από θεωρητικό και πρακτικό μέρος διάρκειας 24 έως 27 μηνών.

24. Η Σουηδική Κυβέρνηση θεωρεί ότι το επάγγελμα του διευθυντικού στελέχους νοσηλευτικού ιδρύματος συνιστά νομοθετικώς κατοχυρωμένη επαγγελματική δραστηριότητα, υπό την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο δ', της οδηγίας, δεδομένου ότι η πρόσβαση στο επάγγελμα αυτό εξαρτάται από την επιτυχία στον διαγωνισμό εισαγωγής στην ENSP, την παρακολούθηση του κύκλου μαθημάτων και την επιτυχία στην τελική εξέταση. Στην περίπτωση που πληρούνται και τα λοιπά κριτήρια της οδηγίας, υφίσταται δίπλωμα κατά την έννοια της οδηγίας. Το γεγονός ότι το δίπλωμα αυτό συνδέεται με μια θέση στη δημόσια διοίκηση ουδόλως επηρεάζει τη σχετική εκτίμηση. Στον εθνικό δικαστή εναπόκειται να εξετάσει αν το αποκτηθέν από την I. Burbaud δίπλωμα είναι ισότιμο με το χορηγούμενο από την ENSP.

27. Δυνάμει του άρθρου 3 της οδηγίας, οι γαλλικές αρχές υποχρεούνται εν προκειμένω να αναγνωρίσουν τον τίτλο της I. Burbaud, δεδομένου ότι αυτός επιτρέπει την άσκηση του ίδιου επαγγέλματος εντός του κράτους μέλους χορηγησέως του. Εφόσον υφίστανται διαφορές μεταξύ των δύο κύκλων σπουδών, η Γαλλική Δημοκρατία δύναται να προβλέψει αντισταθμιστικά μέτρα κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας.

B — Εκτίμηση

1. Χαρακτηρισμός του κύκλου μαθημάτων σε σχολή όπως η ENSP

28. Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, επιβάλλεται, κατ' αρχάς, να προσδιορισθεί αν οι θέσεις εργασίας στον τομέα της δημόσιας υγείας, ήτοι στη δημόσια διοίκηση, εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας. Ακολούθως, πρέπει να εξετασθεί αν το δίπλωμα διευθυντικού στελέχους νοσηλευτικού ιδρύματος αποτελεί δίπλωμα κατά την έννοια της οδηγίας και, ιδίως, αν το επάγγελμα του διευθυντικού στελέχους νοσηλευτικού ιδρύματος είναι στη Γαλλία επάγγελμα νομοθετικώς κατοχυρωμένο κατά την έννοια της οδηγίας.

29. Η παρούσα διαδικασία για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως αποτελεί ένδειξη του ότι η οδηγία έχει νομική και πρακτική σημασία όχι μόνο για τους λοιπούς κοινοτικούς υπηκόους, αλλά και για τους υπηκόους του κράτους μέλους υποδοχής, εν προκειμένω τους Γάλλους υπηκόους. Πράγματι, οι Γάλλοι υπήκοοι πληρούν, βεβαίως, την προϋπόθεση της ιθαγένειας που απαιτείται για ορισμένα επαγγέλματα στη δημόσια διοίκηση, ενδέχεται, όμως, να προσκρούουν σ' ένα άλλο εμπόδιο στην πρόσβαση στο επάγγελμα, ήτοι στην κατοχή γαλλικού διπλώματος. Η οδηγία αποσκοπεί στην αναγνώριση διπλωμάτων που αποκτήθηκαν σε άλλο κράτος μέλος είτε από πρόσωπα που είχαν πάντοτε την ιθαγένεια του κράτους μέλους υποδοχής είτε από πρόσωπα που την απέκτησαν αφού πρώτα απέκτησαν δίπλωμα σε άλλο κράτος μέλος, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της I. Burbaud.

α) Εφαρμογή της οδηγίας στα επαγγέλματα του δημόσιου τομέα

30. Κατ' αρχάς, επιβάλλεται να εξετασθεί το επιχείρημα της Γαλλικής Κυβέρνησεως, σύμφωνα με το οποίο η οδηγία δεν εφαρμόζεται στα επαγγέλματα του δημόσιου τομέα.

31. Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο έχει εφαρμόσει την οδηγία σε επάγγελμα του δημόσιου τομέα⁷.

32. Επιπλέον, επιβάλλεται να ληφθούν υπόψη οι διατάξεις της οδηγίας που καθορίζουν το πεδίο εφαρμογής της. Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας επισημαίνει μόνον ότι «[η] παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στους υπηκόους κράτους μέλους οι οποίοι επιθυμούν να ασκήσουν ως ελεύθεροι επαγγελματίες ή μισθωτοί, νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα [...]». Επομένως, στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας εμπίπτουν, κατ' αρχήν, όλα τα νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα που ασκούνται υπό τη μορφή ελεύθερου επαγγέλματος ή μισθωτής εργασίας. Αν η οδηγία δεν έπρεπε να εφαρμοσθεί στα επαγγέλματα του δημόσιου τομέα, ο κοινοτικός νομοθέτης θα είχε προβλέψει σχετική εξαίρεση. Ως εκ τούτου, το άρθρο 2 της οδηγίας προβλέπει εξαίρεση για τα επαγγέλματα τα οποία διέπει ειδική οδηγία.

7 — Απόφαση της 8ης Ιουλίου 1999, C-234/97, Fernández de Bobadilla, Συλλογή 1999, σ. I-4773.

33. Αντιθέτως, η οδηγία δεν προβλέπει ρητή εξαίρεση για τα επαγγέλματα του δημόσιου τομέα. Η δωδέκατη αιτιολογική σκέψη περιέχει, εντούτοις, την ακόλουθη αναφορά στις εξαιρέσεις που προβλέπονται από το πρωτογενές δίκαιο για την απασχόληση στη δημόσια διοίκηση και τις δραστηριότητες που συνδέονται σε κάθε κράτος μέλος με την άσκηση δημόσιας εξουσίας:

«το γενικό σύστημα αναγνώρισης των διπλωμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δεν θίγει την εφαρμογή των άρθρων 48, παράγραφος 4, και 55 της Συνθήκης».

34. Η αναφορά αυτή έχει, πάντως, δηλωτική μόνον αξία, δεδομένου ότι οι εξαιρέσεις των άρθρων 48, παράγραφος 4, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 39, παράγραφος 4, ΕΚ) και 55 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 45 ΕΚ) δεν μπορούν να καταργηθούν από την οδηγία, ήτοι από μια πράξη του παραγωγού δικαίου⁸.

35. Επομένως, οι εξαιρέσεις που προβλέπονται από το πρωτογενές δίκαιο ισχύουν και ως εξαιρέσεις από την οδηγία. Πάντως, τούτο δεν συνεπάγεται αυτομάτως ότι το σύνολο του δημόσιου τομέα διαφεύγει του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας.

8 — Βλ. Pertek: «Une dynamique de la reconnaissance des diplômes à des fins professionnelles et à des fins académiques: réalisations et nouvelles réflexions», σε: Pertek, *La reconnaissance des qualifications dans un espace européen des formations et des professions*, 1998, σ. 119 επ.

36. Προκειμένου να προσδιορισθεί η έκταση της εξαιρέσεως αυτής που προκύπτει από το πρωτογενές δίκαιο, επιβάλλεται να ερμηνευθεί —αυστηρώς— το εξεταστέο εν προκειμένω άρθρο 48, παράγραφος 4, της Συνθήκης (νυν άρθρο 39, παράγραφος 4, ΕΚ).

37. Η Γαλλική Κυβέρνηση δεν προέβαλε κανένα επιχείρημα που να αποδεικνύει ότι πληρούνται εν προκειμένω οι προϋποθέσεις εφαρμογής αυτής της εισάγουσας παρέκκλιση διατάξεως. Επισήμανε μόνον ότι ορισμένες προσλήψεις στη δημόσια διοίκηση δεν εμπίπτουν μεν στην εξαίρεση του άρθρου 39, παράγραφος 4, ΕΚ, ωστόσο υπάγονται στην εθνική δημόσια διοίκηση. Πάντως, αποφασιστικής σημασίας εν προκειμένω είναι ακριβώς η έκταση της κοινοτικής εξαιρέσεως. Πράγματι, για τη νομική εκτίμηση υπό το πρίσμα του κοινοτικού δικαίου είναι καθοριστικός ο χαρακτηρισμός κατά το κοινοτικό και όχι κατά το εθνικό δίκαιο.

38. Ως εκ τούτου, υφίστανται επαγγέλματα ή, τουλάχιστον, δραστηριότητες που, μολονότι υπάγονται στον δημόσιο τομέα του οικείου κράτους μέλους, δεν εμπίπτουν στην εξαίρεση που προβλέπεται από το πρωτογενές δίκαιο και είναι επίσης σημαντική για την οδηγία.

39. Για τα επαγγέλματα του τομέα της υγείας μπορεί να θεωρηθεί ότι δεν πληρούν, κατ' αρχήν, την διατυπωθείσα με τη νομολογία απαίτηση, προκειμένου να υπαχθούν στην εξαίρεση του άρθρου 48, παράγραφος 4, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 39, παράγραφος 4, ΕΚ). Η απαίτηση αυτή προϋποθέτει ότι πρόκειται για θέσεις εργασίας «που συνεπάγονται πραγματικά άμεση ή έμμεση συμμετοχή στην άσκηση της δημόσιας εξουσίας και στα καθήκοντα που έχουν ως αντικείμενο τη διασφάλιση των γενικών συμφερόντων του κράτους ή των άλλων δημοσίων οργανισμών»⁹.

40. Τέλος, πρέπει να εξετασθούν τα προβληθέντα από τη Γαλλική Κυβέρνηση επιχειρήματα σχετικά με τις ιδιαιτερότητες των γαλλικών σχολών δημόσιας διοικήσεως, στις οποίες ανήκει η ENSP.

41. Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η εφαρμογή της εισάγουσας παρέκκλιση διατάξεως του άρθρου 48, παράγραφος 4, της Συνθήκης δεν εξαρτάται από το αν ο εργαζόμενος είναι δημόσιος ή ιδιωτικός υπάλληλος¹⁰. Το γεγονός ότι οι συμμετέχοντες στον κύκλο μαθημάτων της ENSP υπόκεινται σε ξεχωριστό καθεστώς με την ιδιότητα του ασκούμενου και διορίζονται σε θέση δημοσίου υπαλλήλου σε περίπτωση επιτυχούς παρακολούθησής τους κύκλου μαθημάτων είναι, συνεπώς, άνευ σημασίας.

42. Κατά συνέπεια, η οδηγία εφαρμόζεται, κατ' αρχήν, και στην απασχόληση στη δημόσια διοίκηση¹¹.

β) Αποτελεί το δίπλωμα διευθυντικού στελέχους νοσηλευτικού ιδρύματος δίπλωμα κατά την έννοια της οδηγίας;

43. Προκειμένου να μπορεί το δίπλωμα διευθυντικού στελέχους νοσηλευτικού ιδρύματος να θεωρηθεί δίπλωμα κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο α', της οδηγίας πρέπει να πληρούνται οι προβλεπόμενες από τη διάταξη αυτή προϋποθέσεις, ήτοι, ιδίως, να χορηγείται το δίπλωμα από αρμόδια αρχή κράτους μέλους, η οποία έχει οριστεί σύμφωνα με τις νομοθετικές και διοικητικές διατάξεις του εν λόγω κράτους μέλους, καθώς και να αποτελεί το δίπλωμα προϋπόθεση για την πρόσβαση σε νομοθετικώς κατοχυρωμένο επάγγελμα.

44. Στην περίπτωση του διπλώματος της ENSP, δεν αμφισβητείται ότι πληρούται η προϋπόθεση της χορηγήσεως του διπλώματος από αρμόδια αρχή κράτους μέλους, η οποία έχει οριστεί σύμφωνα με τις νομοθετικές και διοικητικές διατάξεις του εν λόγω κράτους μέλους. Ως προς τις λοιπές προϋποθέσεις, αμφισβητείται εντόνως αν το επάγγελμα στο οποίο παρέχει πρόσβαση το

9 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 2ας Ιουλίου 1996, C-473/93, Επιτροπή κατά Λουξεμβούργου, Συλλογή 1996, σ. I-3207, σκέψη 48, και της 3ης Ιουνίου 1986, C-307/84, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 1986, σ. 1725, αφορώσες τους νοσηλευτές και τις νοσοκόμες.

10 — Αποφάσεις της 12ης Φεβρουαρίου 1974, 152/73, Sotgiu, Συλλογή τόμος 1974, σ. 87, σκέψη 5, και προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 11.

11 — Pertek: «La reconnaissance mutuelle des diplômes d'enseignement supérieurs», *Revue trimestrielle de droit européen*, 1989, σ. 623 και 624· Scordamaglia: «La direttiva CEE sul riconoscimento dei diplomi», σε: Tizzano (υπεύθ. εκδ.), *Problematica del diritto delle Comunità europee*, 1992, σ. 266· Schneider: *Die Anerkennung von Diplomen in der Europäischen Gemeinschaft*, 1995, σ. 184 ετ.

δίπλωμα της ENSP αποτελεί νομοθετικώς κατοχυρωμένο επάγγελμα.

στηριότητα μόνο στα πρόσωπα που πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις και την απαγορεύει στα πρόσωπα που δεν τις πληρούν.»

45. Σύμφωνα με τον ορισμό του άρθρου 1, στοιχείο γ', της οδηγίας, ως «νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα» νοείται η δραστηριότητα ή το σύνολο νομοθετικώς κατοχυρωμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων που αποτελούν το επάγγελμα αυτό.

48. Οι προϋποθέσεις αυτές πληρούνται εν προκειμένω. Τούτο προκύπτει από τις διατάξεις του νόμου 86-33, του διατάγματος 88-163 και του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως των διευθυντών νοσηλευτικών ιδρυμάτων. Από το άρθρο 5 του διατάγματος 88-163 προκύπτει ότι η πρόσληψη σε θέσεις εργασίας στον δημόσιο τομέα πραγματοποιείται καταρχήν μέσω διαδικασίας επιλογής (διαγωνισμού), η οποία αποτελεί προϋπόθεση για την πρόσβαση σε κύκλο επιμορφωτικών μαθημάτων που διοργανώνεται από την ENSP. Ο κύκλος αυτός μαθημάτων περιλαμβάνει θεωρητική και πρακτική εκπαίδευση και διαρκεί από 24 έως 27 μήνες. Η αξιολόγηση γίνεται μέσω βαθμολογήσεως στα διάφορα μαθήματα, ενώ μια επιτροπή εξετάσεων καταρτίζει στο τέλος του προγράμματος έναν πίνακα κατατάξεως. Οι υποψήφιοι που ολοκληρώνουν επιτυχώς τον κύκλο μαθημάτων διορίζονται στη δημόσια διοίκηση.

46. Από το άρθρο 1, στοιχείο δ', της οδηγίας προκύπτει ότι νομοθετικώς κατοχυρωμένη επαγγελματική δραστηριότητα είναι η επαγγελματική δραστηριότητα για την πρόσβαση στην οποία, την εξάσκησή της ή για ένα τρόπο εξασκήσεώς της, σε ένα κράτος μέλος απαιτείται, αμέσως ή εμμέσως, βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων, η κατοχή διπλώματος.

47. Με την απόφαση Αρανίτης¹² το Δικαστήριο ερμήνευσε τη διάταξη αυτή ως εξής:

«Η πρόσβαση σε ένα επάγγελμα ή η εξάσκηση ενός επαγγέλματος πρέπει να θεωρείται ότι ρυθμίζεται άμεσα από νομικές διατάξεις όταν οι νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις του κράτους μέλους υποδοχής καθορίζουν ένα καθεστώς που έχει ως αποτέλεσμα ότι επιτρέπει ρητώς την πρόσβαση στην επαγγελματική αυτή δρα-

49. Επομένως, η άσκηση του επαγγέλματος του διευθυντικού στελέχους νοσηλευτικού ιδρύματος προϋποθέτει την επιτυχή παρακολούθηση του κύκλου μαθημάτων.

50. Το γεγονός ότι το δίπλωμα της ENSP πιστοποιεί ταυτοχρόνως τη μονιμοποίηση σε θέση δημοσίου υπαλλήλου είναι άνευ σημασίας, όπως άλλωστε και το γεγονός ότι ήδη κατά τη διάρκεια του κύκλου μαθημάτων οι υποψήφιοι έχουν προσληφθεί στη δημόσια διοίκηση. Τα δύο αυτά στοιχεία δεικνύουν απλώς την πολλαπλή σημασία του διπλώματος και τη διπλή του φύση ως απόδειξη της επιτυχούς παρακολούθησής του κύκλου μαθημάτων και ως πράξη μονομιτοποίησης σε θέση δημοσίου υπαλλήλου.

12 — Απόφαση της 1ης Φεβρουαρίου 1996, C-164/94, Συλλογή 1996, σ. I-135, σκέψη 19.

51. Η σημασία του διπλώματος της ENSP που βαίνει πέραν της απλής λειτουργίας ως πιστοποιητικού περατώσεως των σπουδών εκφράζει απλώς μια ιδιαιτερότητα του συστήματος προσλήψεων στη γαλλική δημόσια διοίκηση. Η πρόσθετη αυτή συνέπεια απορρέει από το εθνικό δίκαιο και ουδόλως μεταβάλλει τον χαρακτηρισμό ως δίπλωμα κατά την έννοια του άρθρου 1 της οδηγίας. Το γεγονός ότι το εθνικό δίκαιο συνδέει το δίπλωμα αυτό με συνέπειες που βαίνουν πέραν της οδηγίας είναι άνευ σημασίας για τους στόχους αυτής.

2. Ισοτιμία του τίτλου της εθνικής σχολής δημόσιας υγείας της Λισσαβώνας με το δίπλωμα της ENSP

52. Το δεύτερο σκέλος του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος αφορά την ισοτιμία του τίτλου της εθνικής σχολής δημόσιας υγείας της Λισσαβώνας με το δίπλωμα της ENSP.

53. Ενόψει της βασιικής για το ζήτημα αυτό διατάξεως του άρθρου 3 της οδηγίας, επιβάλλεται να διαπιστωθεί αν η αιτούσα I. Burbaud κατέχει το δίπλωμα που απαιτείται από άλλο κράτος μέλος, εν προκειμένω από την Πορτογαλία, για την πρόσβαση σ' αυτό το κράτος μέλος στο επάγγελμα του διευθυντικού στελέχους νοσηλευτικού ιδρύματος ή για την εξάσκηση αυτού. Πρέπει, ως εκ τούτου, να εξετασθεί αν ο τίτλος της εθνικής σχολής δημόσιας υγείας της Λισσαβώνας απαιτείται για την πρόσβαση στο

επάγγελμα αυτό ή για την εξάσκηση του στην Πορτογαλία.

54. Περαιτέρω, επιβάλλεται να προσδιορισθεί ιδίως η διάρκεια ή/και το περιεχόμενο του προγράμματος επιμορφώσεως ή να εξετασθεί αν το νομοθετικώς κατοχυρωμένο στη Γαλλία επάγγελμα περιλαμβάνει δραστηριότητες που στην Πορτογαλία δεν αποτελούν τμήμα του επίδικου νομοθετικώς κατοχυρωμένου επαγγέλματος, ήτοι να συγκριθεί το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων και όχι των ίδιων των επαγγελμάτων, διότι στην περίπτωση αυτή θα υπήρχε κίνδυνος να ληφθεί απόφαση μόνο βάσει της ταυτότητας της ονομασίας¹³.

55. Πάντως, όπως ορθώς επισημαίνει η Σουηδική Κυβέρνηση, ο έλεγχος αυτός εμπίπτει στις αρμοδιότητες των εθνικών αρχών. Ενώ το Δικαστήριο οφείλει να παρέχει στα εθνικά δικαστήρια τα στοιχεία ερμηνείας που είναι απαραίτητα για την επίλυση της διαφοράς, εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια να εκτιμούν τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως βάσει των τεθέντων από το Δικαστήριο κριτηρίων. Τούτο ισχύει ιδίως ενόψει της φύσεως του ελέγχου που πρέπει να πραγματοποιηθεί. Πράγματι, η εφαρμογή των κοινοτικών διατάξεων και των μέτρων μεταφοράς τους σε μια συγκεκριμένη περίπτωση εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια¹⁴.

13 — Για τον κίνδυνο που προκύπτει από την ταυτότητα των ονομασιών, βλ. Scordamaglia (υπόσημ. 11), σ. 276.

14 — Απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2000, C-446/98, Fazenda Pública, Συλλογή 2000, σ. I-11435, σκέψη 23.

VII — Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

56. Το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα αφορά το επιτρεπτό ορισμένων προϋποθέσεων για την πρόσληψη στον δημόσιο τομέα, ιδίως μιας συγκεκριμένης διαδικασίας επιλογής. Το ερώτημα αυτό αφορά μόνο την περίπτωση που οι ενδιαφερόμενοι έχουν ήδη μεταάγει σε διαδικασία επιλογής στα κράτη μέλη καταγωγής τους και θεωρούν ότι κατέχουν ισότιμο δίπλωμα.

A — Επιχειρήματα των διαδίκων

57. Η Γαλλική Κυβέρνηση προτείνει να δοθεί στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα η απάντηση ότι ένα κράτος μέλος (το κράτος μέλος υποδοχής) μπορεί να απαιτήσει από υπήκοο άλλου κράτους μέλους, ο οποίος έχει ήδη μεταάγει σε διαδικασία επιλογής στο κράτος μέλος καταγωγής του, να επιτύχει σε δεύτερη διαδικασία επιλογής στο κράτος μέλος υποδοχής προκειμένου να προσληφθεί στον δημόσιο τομέα.

58. Σύμφωνα με τη Γαλλική Κυβέρνηση, η επίδικη διαδικασία επιλογής δεν μπορεί να χαρακτηριστεί δίπλωμα κατά την έννοια του άρθρου 1 της οδηγίας, δεδομένου ότι αποτελεί ειδικό τρόπο προσλήψεως και δεν πιστοποιεί ότι ο ενδιαφερόμενος που μετέσχε σ' αυτή έχει επιτύχει στις εξετάσεις που περατώνουν ορισμένο κύκλο σπουδών. Εξάλλου, και η πρόσληψη στην κοινοτική δημόσια διοίκηση πραγματοποιείται μέσω διαγωνισμού. Εν πάση περιπτώσει, πρόκειται για την πλέον αντικειμενική μέθοδο για

την τήρηση της αρχής της ισότητας όσον αφορά την πρόσβαση σε θέσεις εργασίας στον δημόσιο τομέα.

59. Από αυτό προκύπτει ότι μια διαδικασία επιλογής δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί ως δίπλωμα κατά την έννοια του άρθρου 1 της οδηγίας και ότι, κατά συνέπεια, τα κράτη μέλη δεν υποχρεούνται να αναγνωρίζουν την ισοτιμία μεταξύ των διαγωνισμών που διοργανώνουν τα ίδια και εκείνων που απαιτούνται εντός άλλων κρατών μελών.

60. Επιπλέον, τα κράτη μέλη εξακολουθούν να είναι αρμόδια, κατ' εφαρμογή των άρθρων 12 και 39, παράγραφος 2, ΕΚ, για τον καθορισμό του τρόπου προσλήψεως των δημοσίων υπαλλήλων και των κανόνων λειτουργίας του δημοσίου τομέα. Συναφώς, η Γαλλική Κυβέρνηση διατείνεται ότι η διοργάνωση ενός και μόνο διαγωνισμού για όλους τους υποψηφίους για θέσεις εργασίας στον δημόσιο τομέα κράτους μέλους, ανεξαρτήτως της ιθαγένειάς τους, είναι σύμφωνη προς την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως. Εξάλλου, η Επιτροπή συμμερίζεται την άποψη αυτή, όπως προκύπτει από την αιτιολογημένη γνώμη της 13ης Μαρτίου 2000.

61. Η Ιταλική Κυβέρνηση θεωρεί ότι το δεύτερο ερώτημα δεν αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων εντός της Κοινότητας ούτε την αναγνώριση των διπλωμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσεως κατά την έννοια της οδηγίας, αλλά την ισοτιμία μεταξύ των διαδικασιών επιλογής στα κράτη μέλη για την άσκηση διευθυντικών καθηκόντων στον δημόσιο τομέα.

63. Πάντως, ο τομέας αυτός εμπίπτει στην αρμοδιότητα κάθε κράτους μέλους, το οποίο πρέπει να είναι ελεύθερο να επιλέγει τη διαδικασία επιλογής που ανταποκρίνεται καλύτερα στο σύστημα και στις απαιτήσεις του. Η διακριτική αυτή ευχέρεια δεν είναι, εντούτοις, απεριόριστη, στο μέτρο που τίθενται όρια από την ενδεχόμενη ύπαρξη κοινοτικής ρυθμίσεως και από την απαγόρευση δυσμενών διακρίσεων μεταξύ των εργαζομένων.

64. Βάσει της απαντήσεώς της στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, η Σουηδική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η I. Burbaud πληρεί τις προϋποθέσεις που ισχύουν στη Γαλλία για την εκπαίδευση των διευθυντικών στελεχών νοσηλευτικών ιδρυμάτων.

64. Το γαλλικό σύστημα χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι η πρόσληψη στον δημόσιο τομέα πραγματοποιείται μετά τη βασική πανεπιστημιακή εκπαίδευση, αλλά πριν από την επαγγελματική εξειδίκευση. Ένα σύστημα προσλήψεων που απαιτεί από εργαζομένους που έχουν τα αναγκαία προσόντα να επιτύχουν σε διαγωνισμό εισαγωγής στον οποίο πρέπει να επιτύχουν και οι μη έχοντες τα αναγκαία προσόντα δεν είναι σύμφωνο με τις διατάξεις περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων. Οι διατάξεις αυτές απαγορεύουν όχι μόνον τις δυσμενείς διακρίσεις λόγω ιθαγένειας, αλλά και κάθε εμπόδιο στην πρόσβαση σε επάγγελμα εντός άλλου κράτους μέλους. Όταν εφαρμόζεται αδιακρίτως επί των ημεδαπών και των υπη-

κών των άλλων κρατών μελών, το υπάρχον σύστημα προσλήψεων καλύπτεται επίσης από την —εν προκειμένω άμεσα εφαρμοστέα— ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων.

65. Πάντως, σύμφωνα με τη Σουηδική Κυβέρνηση, το υπάρχον σύστημα μπορεί να είναι σύμφωνο με το κοινοτικό δίκαιο αν επιδιώκει σκοπό γενικού συμφέροντος και δεν βαίνει πέραν των αναγκαίων για την επίτευξη του σκοπού αυτού ορίων. Στον εθνικό δικαστή εναπόκειται να το διαπιστώσει. Το γεγονός ότι η I. Burbaud είχε ήδη μετάσχει σε διαδικασία επιλογής στην Πορτογαλία είναι άνευ σημασίας ενόψει του σκοπού του γαλλικού συστήματος επιλογής.

66. Το υπάρχον σύστημα υποχρεώνει ένα διευθυντικό στέλεχος νοσηλευτικού ιδρύματος που έχει εκπαιδευθεί εντός άλλου κράτους μέλους να μετάσχει σε διαγωνισμό εισαγωγής σε κύκλο μαθημάτων, ο οποίος αποσκοπεί ακριβώς στην εκπαίδευση διευθυντικών στελεχών νοσηλευτικών ιδρυμάτων. Επομένως, ο διαγωνισμός αυτός δεν αποσκοπεί στην εξακρίβωση της επαγγελματικής πείρας ή των αποκτηθέντων γνώσεων ενόψει της εξασκήσεως του επαγγέλματος αυτού στη Γαλλία, αλλά διοργανώνεται για άτομα χωρίς επαγγελματική πείρα.

67. Δεδομένου ότι ο διαγωνισμός εισαγωγής δεν λαμβάνει υπόψη την αποκτηθείσα

B — *Εκτίμηση*

επαγγελματική πείρα, θέτει σε μειονεκτική θέση τους εργαζομένους που έχουν τα περισσότερα προσόντα, καθόσον αυτοί δεν μπορούν να τα επικαλεστούν. Ως εκ τούτου, το υπάρχον σύστημα έχει αποτρεπτικό αποτέλεσμα. Εισάγει, επιπλέον, δυσμενή διάκριση, διότι τα ευρισκόμενα σε μειονεκτική θέση άτομα είναι στην πλειονότητά τους αλλοδαποί εργαζόμενοι, δεδομένου ότι οι προερχόμενοι από τη Γαλλία υποψήφιοι δεν έχουν κατά το στάδιο αυτό τη δυνατότητα αποκτησεως ανάλογης επαγγελματικής πείρας.

68. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η διαδικασία επιλογής αποτελεί τμήμα του συστήματος προσλήψεων και πρέπει να διακρίνεται από την αναγνώριση των διπλωμάτων. Η αναγνώριση διπλώματος δεν δημιουργεί δικαίωμα σε θέση εργασίας. Εν προκειμένω τυγχάνουν εφαρμογής τα συστήματα προσλήψεων που ισχύουν στην εκάστοτε αγορά εργασίας. Επομένως, οι γαλλικές αρχές μπορούν να επιβάλλουν τη συμμετοχή σε διαδικασία προσλήψεων σε άτομα που έχουν ήδη επιτύχει σε ανάλογη διαδικασία προσλήψεων στη χώρα καταγωγής τους. Πάντως, η διαδικασία αυτή πρέπει να επιτρέπει την πρόσβαση στο επάγγελμα και όχι μόνον σε κύκλο μαθημάτων.

69. Κατά την επ' ακροατηρίου διαδικασία η Επιτροπή έδωσε έμφαση στην αξιολόγηση του γαλλικού συστήματος ενόψει του άρθρου 39 ΕΚ και υποστήριξε ότι υφίσταται περιορισμός της προσβάσεως στο επάγγελμα, διότι οι ίδιες προϋποθέσεις ισχύουν και για τους αλλοδαπούς που έχουν ήδη τα σχετικά προσόντα. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι η Γαλλική Κυβέρνηση δεν προέβαλε κανένα λόγο που να δικαιολογεί τον περιορισμό αυτό.

70. Το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα αφορά την εξέταση των ιδιαιτεροτήτων του γαλλικού συστήματος προσλήψεων στον τομέα της δημόσιας υγείας. Η υπό κρίση υπόθεση αφορά ένα σύστημα αξιολογήσεως πριν και μετά τον κύκλο μαθημάτων υπό τη μορφή ενός διαγωνισμού εισαγωγής και μιας τελικής αξιολογήσεως του κύκλου μαθημάτων, αντιστοίχως.

71. Κατ' αρχάς, επιβάλλεται να διευκρινισθεί ότι το προδικαστικό ερώτημα δεν αφορά μόνον τον διαγωνισμό εισαγωγής, αλλά και την τελική αξιολόγηση του κύκλου μαθημάτων, δεδομένου ότι η εισαγωγή στην ENSP αποτελεί μία μόνον εκ των προϋποθέσεων για την είσοδο στον δημόσιο τομέα.

72. Όσον αφορά τον ισχυρισμό της Γαλλικής Κυβερνήσεως ότι τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να καθορίζουν τους λεπτομερείς κανόνες περί προσλήψεων στον δημόσιο τομέα, επιβάλλεται να επισημανθεί ότι, όπως ορθώς τονίζει η Ιταλική Κυβέρνηση, το κοινοτικό δίκαιο θέτει συναφώς όρια.

73. Από τη διατύπωσή του και τη σχέση του με το πρώτο ερώτημα προκύπτει ότι και το δεύτερο ερώτημα αφορά την οδηγία. Κανένα εκ των δύο ερωτημάτων δεν κάνει μνεία σε άλλες διατάξεις του κοινοτικού δικαίου. Το Δικαστήριο δεν οφείλει να αναζητεί τις κρίσιμες διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, αλλά να ερμηνεύει τις παρατιθέμενες από το αιτούν δικαστήριο διατάξεις, εν προκειμένω τις διατάξεις της οδηγίας.

74. Πάντως, η υποχρέωση των κρατών μελών να ακολουθούν τις κατευθυντήριες γραμμές που έθεσε το Δικαστήριο με τη νομολογία του¹⁵ ισχύει και στο πλαίσιο της οδηγίας, τόσο ως προς τις διατάξεις μεταφοράς αυτής στην εσωτερική έννομη τάξη όσο και ως προς την εφαρμογή της στην πράξη.

75. Όπως ορθώς επισημαίνει η Επιτροπή, η ύπαρξη ενός μηχανισμού επιλογής για την εισαγωγή στον δημόσιο τομέα γίνεται κατ' αρχήν δεκτή. Όπως ήδη εκτέθηκε στο πλαίσιο της απαντήσεως στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το επιλεχθέν από τη Γαλλική Κυβέρνηση σύστημα συνδέει, κατά τη διαδικασία επιλογής, εκπαίδευση και πρόσληψη, καθώς και ποσοτικά και ποιοτικά κριτήρια. Τούτο ισχύει τόσο για τον διαγωνισμό εισαγωγής όσο και για την τελική αξιολόγηση του κύκλου μαθημάτων, δεδομένου ότι οι μετέ-

χοντες στον κύκλο μαθημάτων ανήκουν ήδη στον δημόσιο τομέα ως ασκούμενοι και μονιμοποιούνται σε θέσεις δημοσίων υπαλλήλων μετά την τελική αξιολόγηση της εκπαιδευσεώς τους στην ENSP.

76. Όπως θα προκύψει στη συνέχεια, ο ισχυρισμός της Γαλλικής Κυβερνήσεως ότι η υπάρχουσα ρύθμιση συγκεκριμενοποιεί απλώς την αρχή της ισότητας κατά την πρόσβαση σε θέσεις εργασίας του δημόσιου τομέα, διατυπωμένος γενικώς κατ' αυτόν τον τρόπο, δεν μπορεί να γίνει δεκτός. Ομοίως, δεν μπορεί να γίνει δεκτό το επιχείρημα ότι τηρούνται οι προκείμενες από το άρθρο 39, παράγραφος 2, ΕΚ επιταγές του πρωτογενούς δικαίου. Ούτε η αναφορά στην αρχή της ίσης μεταχειρίσεως είναι λυσιτελής, δεδομένου ότι σύμφωνα με το γαλλικό σύστημα όσοι έχουν αποκτήσει τα προσόντα τους σε άλλο κράτος μέλος υπόκεινται στις ίδιες ρυθμίσεις με τους μη έχοντες τα σχετικά προσόντα· οφείλουν ιδίως να λάβουν την ίδια εκπαίδευση.

77. Όπως ορθώς επισημαίνουν η Σουηδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή, στο γαλλικό σύστημα υπάγονται όχι μόνον οι μη έχοντες επαγγελματική πείρα, αλλά και όσοι έχουν ήδη τα σχετικά προσόντα. Τούτο ισχύει ιδίως ως προς την απαίτηση επιτυχίας σε διαγωνισμό για την εισαγωγή στον κύκλο μαθημάτων.

15 — Πρόκειται κατ' ουσίαν για τις αρχές που διατυπώθηκαν με την απόφαση της 7ης Μαΐου 1991, C-340/89, Vlassopoulou, Συλλογή 1991, σ. I-2357. Βλ., επίσης, αποφάσεις της 14ης Σεπτεμβρίου 2000, C-238/98, Hoesman, Συλλογή 2000, σ. I-6623, σκέψεις 23 επ. και 31 επ., και της 22ας Ιανουαρίου 2002, C-31/00, Dreessen, Συλλογή 2002, σ. I-663, σκέψεις 24 επ.

78. Σύμφωνα με τις ρυθμίσεις της οδηγίας, τα κράτη μέλη οφείλουν να προβλέπουν μια εξέταση της ισοτιμίας των διπλωμάτων. Αν η εξέταση αυτή καταλήγει στην «ισοτιμία» του αποκτηθέντος σε άλλο κράτος μέλος διπλώματος με το δίπλωμα της ENSP — το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα τίθεται μόνο στην περίπτωση αυτή—, δεν μπορεί να απαιτείται η παρακολούθηση κύκλου μαθημάτων.

θετο με το κοινοτικό δίκαιο, στο μέτρο που δεν επιτρέπει να λαμβάνονται υπόψη προσόντα που αποκτήθηκαν παλαιότερα. Η υποχρέωση αναγνώρισης των «τελικών προϊόντων»¹⁷, ήτοι ενός ισότιμου διπλώματος που αποκτήθηκε σε άλλο κράτος μέλος, αποτελεί ακριβώς βασική αρχή της οδηγίας.

79. Η απαίτηση αυτή θα είχε ως αποτέλεσμα να μην λαμβάνονται υπόψη η επαγγελματική πείρα ή τα αποκτηθέντα σε άλλο κράτος μέλος προσόντα, γεγονός που αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση συγκεκαλυμμένης δυσμενούς διακρίσεως.

82. Όσον αφορά το επιχείρημα της Γαλλικής Κυβέρνησεως ότι δεν υφίσταται υποχρέωση αναγνώρισεως διαδικασιών επιλογής, τούτο ισχύει στον βαθμό που δεν είναι υποχρεωτικό να γίνει αυτόματη αναγνώριση αυτή καθαυτή. Αντιθέτως, επιβάλλεται να διαπιστώνεται αν και σε ποιο βαθμό οι αλλοδαπές διαδικασίες επιλογής είναι ισότιμες με τις ημεδαπές.

80. Δεδομένου ότι η αξιολόγηση με την οποία ολοκληρώνεται ο κύκλος μαθημάτων βαίνει πέραν της απλής ποσοτικής επιλογής και περιλαμβάνει επίσης την αξιολόγηση των γνώσεων ή/και της πρακτικής εμπειρίας, ακόμη και η —επί του παρόντος μη υφιστάμενη— δυνατότητα μιας τελικής αξιολογήσεως¹⁶, ήτοι της άμεσης προσβάσεως στην αξιολόγηση αυτή, θα μπορούσε να συνιστά παράβαση της οδηγίας ως προς τους επαγγελματίες που έχουν ήδη τα σχετικά προσόντα.

83. Αφενός, το γεγονός ότι ένα κράτος μέλος προβλέπει μια διαδικασία επιλογής δεν αποτελεί εμπόδιο στην εφαρμογή της προβλεπόμενης από την οδηγία υποχρεώσεως αναγνώρισεως¹⁸. Αφετέρου, το κοινοτικό δίκαιο δεν απαιτεί την πλήρη κατάργηση των διαδικασιών επιλογής. Η οδηγία δεν ρυθμίζει ποσοτικούς, αλλά ποιοτικούς περιορι-

81. Επομένως, το εφαρμοζόμενο στη διαδικασία της κύριας δίκης σύστημα είναι αντί-

16 — Βλ. Favret: «Le système général de reconnaissance des diplômes et des formations professionnelles en droit communautaire: l'esprit et la méthode», *Revue trimestrielle de droit européen*, 1995, σ. 259.

17 — Βλ., ως προς τις διαδικασίες επιλογής για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, Schneider (υποσημ. 11), σ. 377.

18 — Απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 1994, C-419/92, Scholz, Συλλογή 1994, σ. I-305.

σμούς¹⁹ της προσβάσεως σε επάγγελμα, ήτοι την αναγνώριση των διπλωμάτων.

από τις εξετάσεις στις οποίες δεν υφίσταται δυνατότητα να λαμβάνονται υπόψη τα υπάρχοντα προσόντα.

84. Επομένως, από την οδηγία μπορεί να συναχθεί τουλάχιστον μια υποχρέωση —ενδεχόμενης— προσαρμογής του συστήματος προσλήψεων. Η δυνατότητα να λαμβάνονται υπόψη τα προσόντα που αποκτήθηκαν σε άλλο κράτος μέλος πρέπει, ως εκ τούτου, να προβλέπεται στο πλαίσιο των διαδικασιών επιλογής²⁰. Σε ορισμένες περιπτώσεις η οδηγία απαιτεί επίσης την μετατροπή ενός κλειστού μονοπωλίου σε ανοιχτό²¹.

85. Όπως ήδη επισημάνθηκε, το άρθρο 4 της οδηγίας επιτρέπει στα κράτη μέλη να λαμβάνουν αντισταθμιστικά μέτρα, τα οποία μπορούν να περιλαμβάνονται σε μια τροποποιημένη διαδικασία επιλογής²².

86. Επομένως, στα πλαίσια μιας τροποποιημένης διαδικασίας επιλογής είναι, κατ' αρχήν, δυνατό να εξακολουθήσει να προβλέπεται η διεξαγωγή εξετάσεων. Πάντως, οι εξετάσεις αυτές πρέπει να διακρίνονται από τις εξετάσεις που, όπως συμβαίνει στην υπό κρίση υπόθεση, είναι κοινές για τους έχοντες και μη έχοντες τα σχετικά προσόντα, ήτοι

87. Η αναγκαία προσαρμογή του εθνικού δικαίου μπορεί να απαιτεί τη νομοθετική τροποποίηση ορισμένων συστημάτων προσλήψεων και επομένως, παραδείγματος χάριν, την τροποποίηση ειδικών διατάξεων για τον τομέα των δημόσιων νοσηλευτικών ιδρυμάτων, οι οποίες απαντούν στον γενικό κανονισμό υπηρεσιακής καταστάσεως ή σε αντίστοιχα διατάγματα αφορώντα τους ασκούμενους υπαλλήλους ή την ENSP. Τούτο θα ήταν δυνατό, μεταξύ άλλων, μέσω της διευρύνσεως των υφιστάμενων δυνατοτήτων παρεκκλίσεως σε περιπτώσεις αναγνωρίσεως διπλωμάτων. Επ' αυτού, αρκεί να υπομνησθούν οι ήδη υφιστάμενες στα πλαίσια του γαλλικού συστήματος εξαιρέσεις στις λεγόμενες περιπτώσεις της «mutation» και του «tour extérieur».

88. Επομένως, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η αρμόδια αρχή δεν μπορεί να εξαρτά από προϋποθέσεις την είσοδο στον δημόσιο τομέα του κράτους μέλους υποδοχής δημοσίων υπαλλήλων άλλου κράτους μέλους που κατέχουν ισότιμο δίπλωμα, ιδίως δε από την προϋπόθεση της επιτυχίας σε διαγωνισμό εισαγωγής, όπως τον επίμαχο στη διαδικασία της κύριας δίκης.

19 — Για τη διάκριση αυτή, βλ. τις προτάσεις μου της 4ης Οκτωβρίου 2001 στην υπόθεση Επιτροπή κατά Ισπανίας (απόφαση της 16ης Μαΐου 2002, C-232/99, Συλλογή 2002, σ. I-4235, σκέψεις 41 επ.).

20 — Για τον τομέα της εκπαίδευσως, βλ. Perleek (υποσημ. 11), σ. 634.

21 — Για τις δύο αυτές μορφές, βλ. Perleek (υποσημ. 8), σ. 153 και 162.

22 — Για τη δυνατότητα αυτή, βλ. Favret (υποσημ. 16), σ. 265.

VIII — Πρόταση

89. Κατόπιν όλων των ανωτέρω, προτείνω να δοθεί στα προδικαστικά ερωτήματα η εξής απάντηση:

- 1) Ένας κύκλος μαθημάτων σε σχολή επιμορφώσεως δημοσίων υπαλλήλων, όπως ο κύκλος μαθημάτων στην εθνική σχολή δημόσιας υγείας της Rennes (Γαλλία) (ENSP), ο οποίος οδηγεί στον διορισμό σε θέση εργασίας στον δημόσιο τομέα, πρέπει να εξομοιώνεται με δίπλωμα κατά την έννοια των διατάξεων της οδηγίας 89/48/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, σχετικά με ένα γενικό σύστημα αναγνώρισεως των διπλωμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσεως που πιστοποιούν επαγγελματική εκπαίδευση ελάχιστης διάρκειας τριών ετών.
- 2) Η αρμόδια αρχή δεν μπορεί να εξαρτά από προϋποθέσεις την είσοδο στον δημόσιο τομέα του κράτους μέλους υποδοχής δημοσίων υπαλλήλων άλλου κράτους μέλους που κατέχουν ισότιμο δίπλωμα, ιδίως δε από την προϋπόθεση της επιτυχίας σε διαγωνισμό εισαγωγής, όπως τον επίμαχο στη διαδικασία της κύριας δίκης.